

Biblioteka Główna Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu

Artykuł:

Jaskólski St.: Sprawozdanie z badań geologicznych, wykonanych w lecie r. 1930 na
arkuszu Turka

Źródło:

Posiedzenia Naukowe Państwowego Instytutu Geologicznego, 1931 nr 30, strony 21-23

Artykuł udostępniony cyfrowo w ramach zadań projektu pt.

„Digitalizacja i udostępnianie online »Bibliografii gospodarki Wielkopolski 1919-39«
H. Maciejewskiej” (SONB/SP/550684/2022)

4. St. Jaskólski przedstawia: „**Sprawozdanie z badań geologicznych, wykonanych w lecie r. 1930 na arkuszu Turka**”. — (*„Compte-rendu des recherches géologiques exécutées en 1930 pour la feuille Turka”*).

Badania obejmowały zachodnią część ćwiartki NE arkusza, tudzież prawie cały obszar ćwiartki NW. Teren od północy sięga do granicy arkusza Stary Sambor, od wschodu i pd.-wschodu przylega do zdjęć geologicznych M. i H. de Cizancourtów. Od południa aż do granicy państwowej i od zachodu są jeszcze tereny geologicznie do dnia dzisiejszego nieznane. Linję graniczną można przeprowadzić zgrubszą przez miejscowości następujące: od północy granica arkusza; od wschodu: Lastówka — Bukowska Góra, Kręciata; od południa: Lisowa Góra — Szymoniec, Jabłonka Niżnia; od zachodu: Szandrowiec — Łomna. Obszar ten obejmuje około 370 km². Jest on przecięty rzeką Stryj na część wschodnią i zachodnią. Część wschodnia należy do pasa wyniosłych skib karpackich, urozmaicona morfologicznie i stratygraficznie; część zachodnia należy do centralnej depresji karpackiej i jest pokryta jedynie formacją krośnieńską.

Stratygrafia. Podział stratygraficzny tych okolic został już omówiony w pracach K. Tolwińskiego, M. i H. de Cizancourtów i St. Krajewskiego. W miarę posuwania się ku zachodowi przekrój stratygraficzny ulega symplifikacji; nikną warstwy płytowe i popielskie. Na antyklinie Wołosianki występuje natomiast nowy poziom, złożony z piaskowców czerwonych, podobnych nieco do piaskowców permskich, z inoceramami i z łupkami czekoladowymi, liściastymi w spągu, przypominającymi zgrubszą warstwy wernsdorfskie. Warstwy te referent nazywa prowizorycznie warstwami inoceramowymi z Wołosianki. (Nie należy ich identyfikować z dolnymi warstwami inoceramowymi, opisywanymi swego czasu przez prof. Zuberę). Referent wydzielił następujące poziomy stratygraficzne:

- 1) Dolne piaskowce inoceramowe z Wołosianki.
- 2) Warstwy inoceramowe, z poziomem płytowym w stropie w zaniku.
- 3) Eoceńskie warstwy hieroglifowe z czerwonymi łupkami w spągu i śladami warstw popielskich w stropie.
- 4) Łupki menilitowe z rogowcami w spągu.
- 5) Warstwy krośnieńskie dolne.
- 6) Warstwy krośnieńskie środkowe a) starsze, b) młodsze.

Na obszarze depresji centralnej występują jedynie dwa poziomy krośnieńskie. Poziom dolny, przejściowy do łupków menilitowych, i poziom środkowy. Ten ostatni daje się rozdzielić na dwie podgrupy. W spągu są grube piaskowce z wkładkami łupków piaszczystych, przypominające opisywane ostatnimi czasami z okolic Sanoka czy Ustrzyk Dolnych. Wypierają one gdzieś niegdzie wkładki łupków marglistych, tworząc potężne ławice. Zgrubienia powyższe wprowadzały w błąd dawniejszych geologów, którzy widzieli w nich piaskowiec ciężkowicki. Wyższy poziom środkowej serji krośnieńskiej — to margliste, cienkowarstwowane piaskowce, poprzedzielane dużymi partjami łupków, z żyłkami gdzieś niegdzie kalcytu, czasami łudząco przypominające warstwy inoceramowe. Serja górno-krośnieńska, złożona z czarnych marglistych łupków z wkładkami tafelkowatych piaskowców na naszym obszarze nie występuje. Podział powyższy krosna, zgodny z podziałem, przyjętym przez Horwita, Hempla, Świdzińskiego i innych autorów, stoi w pewnej sprzeczności z podziałem, przyjętym w ostatniej

pracy przez Opolskiego, który do dolnego krosna zalicza także grupę „a” referenta, środkowo-krośnieńską.

Tektonika.

Jednostki tektoniczne na obszarze partii skibowej są dalszym ciągiem jednostek, widocznych na profilu Rybnika Zubrzyckiego i Majdańskiego. Wyróżniono następujące stromo zapadające siodła:

1) Skiba Mallmannsthalu: Kręciata — Góra Bukowska, Isajska Góra. Skrzydło północne nadal wyklinowane. Między Isajską G. a Świdnikiem — wtórna synklina symetryczna w warstwach inoceramowych z jądrem, złożonym z łupków menilitowych w pośrodku.

2) Skiba Zeleńmianki: Bahna, Cyganki — Magóra — Średni Wierch. Rozwidlenie północne eocenu, opisane przez St. Krajewskiego nad Złotym Potokiem, zapada wglęb koło cerkwi we wsi Hołowsko, równocześnie zapoczątkowuje się w tym miejscu skrzydło skiby, które odtąd przybiera budowę przewalonego fałdu.

3) Skiba Zubrzycka: Szymoniec — Chaszczowate — Studena Góra. Jednostka ta nad samym brzegiem Stryja zapada wglęb.

4) Skiba Łosińca: Łosiniec — Zwierzyniec — Petryków. Szereg poprzecznych uskoków i przesunięć oddziela te jednostki od północy i zachodu.

5) Skiba Wołosianki: Jawora — Brzeniec. Składa się z trzech nasuniętych na siebie jednostek drugiego rzędu, z których jednostka pierwsza, licząc od pd.-zachodu, posiada w swym jądrze zagadkowe piaskowce inoceramowe dolno-kredowe, jednostka środkowa — kredę inoceramową, jednostka trzecia, pn.-wschodnia, — łupki menilitowe. Tektonika tej potrójnej skiby jest nader skomplikowana.

Na obszarze depresji centralnej stwierdzono przewalone fałdy następujące:

6) Fałd Łomna — Wołcze — Turka. Jądro fałdu tworzą warstwy dolno-krośnieńskie, skrzydło — oba poziomy środkowego krosna.

7) Fałd Szandrowiec — Jabłonka Niżnia — Madracz, ma budowę zbliżoną do jednostki poprzedniej.

Wystąpienia ropy naftowej. Na obszarze depresji centralnej wycieki ropne i dawne wyrobiska górnicze są związane z poziomem dolno-krośnieńskim. Znajdujemy je w miejscowościach już oddawna w literaturze naftowej cytowanych, jak Szumiacz, Jabłonka, Niżnia, Łomna — Wołcze, są one jednakowoż nikłe i nie budzą wielkich nadziei. Na obszarze skibowym obserwowano słabsze wycieki w starszych formacjach w potoku Łapszyn, w lasach bar. Liebiga koło szczytu Werszok i t. d. Tereny *sensu stricto* naftowe — to opisane już przez H. de Cizancourta okolice Kręciatej i okolice Wołosianki Małej, gdzie pracują obecnie dwa towarzystwa naftowe. Z pięciu szybów postawionych dwa — produkują po 100 kg dziennie ropy z warstw krośnieńskich, należących do jednostki trzeciej skiby Wołosianki. Główna antyklina Wołosianki z kredą dolną w jądrze, określona przez referenta jako jednostka pierwsza, ma jedynie ślady źródeł słonych, jak np. źródło Zubera w Rozłuczu.

W morfologii obszaru zauważono fakty, potwierdzające obserwacje St. Krajewskiego, zawarte w jego ostatnich pracach o tych terenach. W okolicy depresji centralnej antykliny dolno-krośnieńskie, a co za tem idzie, i główne linje

naftowe są związane z dolinami potoków Dniestr, Litmierz, Jabłonka. Fakt ten — to dalszy przyczynek do dyskusji na temat „inwersji reliefu“, zauważonej swego czasu przez L. Horwita (Spr. P. Inst. Geol., t. III, zes. 3—4, str. 678), a omawianej ostatnio przez Z. Opolskiego (*Ibidem*, t. V, str. 641).

Badania petrograficzne są w toku. Narazie referent podaje jedynie w formie ogólnikowej jeden z głównych rezultatów tych studjów, mianowicie, że im starsza formacja karpacka, tem ma różnorodniejszy zespół minerałów ciężkich, z których wiele jeszcze nie zdołano oznaczyć. Wniosek ten, zgodny z przewidywaniami teoretycznymi (S. Jaskólski. Materiały do poznania geologii i petrografii fliszu karpackiego okolic Rymanowa; w druku), jest silną podniecią do dalszych tego rodzaju studjów.

Dyskusja.

W dyskusji brali udział pp. Horwitz, Sujkowski, Opolski i referent.

5. L. Horwitz składa: „**Sprawozdanie z badań geologicznych, wykonanych w r. 1930 na arkuszu Ustrzyki Dolne**”. — (*„Compte-rendu des recherches géologiques exécutées en 1930 pour la feuille Ustrzyki Dolne“*).

W południowej części arkusza skartowanych zostało 90 km^2 . Łącznie z obszarem, zdjętym w latach 1926—29, razem zdjętych zostało 633 km^2 . Pozostaje do zdjęcia na ark. Ustrzyki Dolne w części na E od Sanu 117 km^2 (pd.-wsch. wycinek arkusza).

Stratygrafia. Na obszarze zdjętym, jako stanowiącym część Depresji Centralnej, występują wyłącznie warstwy krośnieńskie (oligocen dolny — górny?). Podobnie, jak w latach ub., w warstwach tych wyróżnione zostały trzy poziomy.

1. Charakter litologiczny dolnych warstw krośnieńskich, i tu najwięcej rozprzestrzenionych, pozostaje ten sam, co na N; jednak w południowej części obszaru następuje zróżnicowanie tego poziomu na trzy podkompleksy: a) dolny — przeważnie piaskowcowy, b) środkowy — przeważnie łupkowaty, c) górny — łupkopiaskowcowy, o ilości łupków i piaskowców mniej więcej jednakowej.

2. Co się tyczy charakteru litologicznego środkowych warstw krośnieńskich, drugich z kolei co do wielkości terenu zajmowanego, to, jak to już podniósł referent w zeszłorocznym sprawozdaniu (Nr. 27 Pos. Nauk.), wzbogacają się one stopniowo w kierunku S w nowy typ, już np. budujący niemal wyłącznie grzbiet Odrytu. Są to piaskowce o bardzo grubych ławicach, drobno- ale niekiedy i gruboziarniste, prawie pozbawione łupków.

3. Wreszcie górne warstwy krośnieńskie, występujące w postaci wąskiej stosunkowo smugi jedynie w północnej części obszaru, są przeważnie łupkowe. podobnie, jak na N.

Rola morfologiczna wyróżnionych trzech poziomów warstw krośnieńskich jest taka sama naogół, jak na N. Środkowe warstwy, jako najbardziej odporne, tworzą stosunkowo strome, wyniosłe grzbiety górskie (Magura Łomnińska; szereg stromych wzniesień na S od grzbietu Ostre, Odrytu). Dolne warstwy powodują depresje wśród wymienionych grzbietów (większe doliny podłużne wy-modelowane są w tym poziomie), grzbiet zaś Ostre, z nich zbudowany, ma cha-